

Yazd University

doi: [10.22034/MCAL.2025.22182.2429](https://doi.org/10.22034/MCAL.2025.22182.2429)

Psychological Analysis of Character Elements in the Story “The Righteous King” Based on William Glasser's Choice Theory

Sajad Sedghi: PhD student in Arabic Language and Literature, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran

Abdolahad Gheibi*: Professor of Arab Language and Literature, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran

Mahin Hajizadeh: Professor of Arab Language and Literature, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran

Received: 01-10-2024

Accepted: 07-06-2025

Introduction:

particular importance in the developmental structure of society due to their profound influence on the intellectual and educational foundation of its most sensitive segment—children and adolescents. Through attentive reading, children follow the events of a story and observe the behavior of fictional characters as they face various challenges, often attempting to imitate those behaviors.

Moreover, employing the insights of other disciplines—especially psychology—in the analysis of literary texts can reveal new dimensions within stories and provide valuable guidance for authors to write according to the needs and interests of their audience. One of the modern psychological perspectives that offers a productive framework for analyzing children's literature is William Glasser's Choice Theory. By rejecting the notion of external control—central to earlier psychological theories—Glasser emphasizes internal control, realism, and responsibility, positing that human behavior derives from five basic needs: survival, love and belonging, power and achievement, freedom, and fun.

According to this theory, individuals choose behaviors that satisfy these five needs while respecting the needs of others. By perceiving the realities of the surrounding world, a

person strives to align desires with reality and direct behavior toward greater adaptability and well-being. Within this framework, individuals take responsibility for their actions and are recognized as responsible members of society rather than those who evade accountability.

Muhammad Atiyah al-Ibrashi, one of the prominent Egyptian writers in the field of children's and youth literature, has produced significant works that offer valuable material for psychological analysis. Hence, his story "The Righteous King" serves as a suitable case study for the application of William Glasser's Choice Theory. This research aims to analyze how and why the story's characters behave as they do in order to satisfy their psychological needs and to assess the extent of each need, as well as the realism and responsibility displayed by the characters.

Methodology

What is discussed here is the importance of applying and evaluating the aforementioned components in the content of the novel "Tales of Yusuf Tadrus" (2015) by Adel Esmat. This research is qualitative, and data analysis is done descriptively. The most important assumption in this research is how the motion components proposed by Talmy are represented in the content of the novel "Tales of Yusuf Tadrus". To this end, the text of the novel has been examined from the perspective of the era of motion, and after extracting the found motion verbs and taking notes, they have been categorized into different types and examples of each have been provided in the text of the novel.

This study employs a descriptive-analytical approach to examine Muhammad Atiyah al-Ibrashi's story "The Righteous King" through the lens of Glasser's Choice Theory. The main research question is: What behaviors do the story's characters choose to fulfill their basic psychological needs according to the principles of realism and responsibility, and how frequently do these needs appear in the story?

To answer this question, the researchers draw upon various theoretical and textual sources, seeking to highlight the author's ability to address children's psychological needs and the story's role in shaping children's personality development and education.

Results and Discussion

A review of the research background and scientific databases indicates that no prior study has been conducted on "The Righteous King" or the application of Choice Theory

within the field of Arabic language and literature. Therefore, the present study represents an initial attempt and a new step in this direction.

The analysis of the story based on William Glasser's Choice Theory yields the following insights:

The main character, the princess, initially exhibits irresponsible and unrealistic behavior characterized by arrogance, laziness, and daydreaming. She mocks and rejects all her suitors for trivial reasons, demonstrating avoidance of responsibility and an exaggerated need for freedom. However, after marrying a poor man and living in poverty, she gradually realizes that choosing regret and misery is not a wise path. Through acceptance of reality and personal responsibility, she begins to make rational choices aligned with her true needs, learning the values of diligence, realism, and responsibility.

The secondary characters—the king and the poor man—are primarily driven by the need for love and belonging. Their behaviors are guided by realistic awareness and a genuine desire to help the princess change her mindset and correct her actions.

Within the story, the need for love and belonging appears most frequently, followed by the need for power and achievement, freedom, survival, and fun. The author skillfully captures the attention of young readers through a well-structured plot and vivid setting, subtly conveying the central theme: the acceptance of reality and individual and social responsibility in life.

The story effectively teaches children and adolescents that arrogance, laziness, and the rejection of wise counsel—forms of avoiding responsibility—lead to failure and lost opportunities. Consequently, individuals must consider all aspects of their circumstances to meet their needs wisely and act with realism and responsibility.

Conclusion

The psychological analysis of "The Righteous King" based on William Glasser's Choice Theory reveals that the characters' actions are deeply tied to their efforts to fulfill fundamental human needs. The story's moral emphasis on realism, self-awareness, and responsibility highlights the transformative journey from immaturity and self-centeredness toward accountability and emotional growth.

Through the story's characters, al-Ibrashi successfully demonstrates how responsible choices rooted in reality and empathy lead to personal and social well-being. His work thereby provides valuable educational and psychological lessons for young readers, encouraging them to recognize the consequences of their choices and to act responsibly within their social environments.

Keywords: Children's Stories, Choice Theory, William Glasser, Muhammad Atiyah al-Ibrashi, *The Righteous*

References

- Abdol Fattah, I. (2000). *Children's Literature in the Contemporary World*, Cairo: Al-Dar Al-Arabic Library for Book. [In Arabic]
- Afghanpur Karbaski, M. (2020). "Fantasy in the children's stories of Mohammad Atiya al-Ibrashi", Master's thesis in the field of Arabic language and literature, Zabul University: Faculty of Literature and Human Sciences. [In Persian]
- Ali, N. and Hussein Abbas H.A. (2015). *Psychological Counseling: The Contemporary Approach to Managing Human Behavior*, Amman: Ghaida Publishing and Distribution House. [In Arabic]
- Barzan, J.A. (2016). *Psychological counseling and guidance*, Jordan-Amman: Al-Janadriyah Publishing and Distribution. [In Arabic]
- Belan, K.Y. (2015). *Counseling and Psychotherapy Theories*, Amman: Dar Al-Asar Al-Ilmi for Publishing and Distribution. [In Arabic]
- Berlin, A. (2011). *Freedom and betrayal of freedom*, Translated by Izatollah Fouladvand, Third edition, Tehran: Mahi Publishing. [In Persian]
- Buck, N. (2021). *The Psychology of Choice Theory Guide to Parenting: The Art of Raising Exceptional Children*, Translated by Abuzar Golvarz, Tehran: book Arjmand. [In Persian]
- Fotuhi Roudmajani, M. (2006). *Image rhetoric*, Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Glasser, C. (2022). *The Psychology of Choice Theory Guide to Happiness: How to Make Yourself Happy*, Translated by Abuzar Golvarz, Tehran: book Arjmand. [In Persian]
- Glasser, W. (1994). *Schools without fail*, Translated by Sadeh Hamze, Tehran: Rushd Publications. [In Persian]
- Glasser, W. (2012). *Reality therapy*, Translated by Ali Sahibi, Tehran: Sayeh Sokhan. [In Persian]
- (2013). *choice theory chart*, Translated by Ali Sahibi, Tehran: Sayeh Sokhan. [In Persian]
- (2014). *Choice theory: An introduction to the psychology of hope*, Translated by Ali Sahibi, Fourth edition, Tehran: Sayeh Sokhan. [In Persian]
- (2020). *Choice theory*, Translated by Zahra Alushi, Tehran: Alos Publications. [In Persian]
- Glasser, W. and Glasser, K. (2014). *Talk to me like this: The language of choice theory*, Translated by Ali Sahibi, Fourth edition, Gorgan: The growth of culture. [In Persian]

The Journal of New Critical Arabic Literature

Original Research Article/ Fifteenth Year, No. 29, Fall and Winter 2025

Al-Harhi, S. and Al-Ghamdi S.Y. (2025). "William Glasser's Reality Therapy Theory: An Innovative Therapeutic Approach", Arab Journal of Measurement and Evaluation, Year 6, Number 11, 1-9. [In Arabic]

Al-Ibrashy, M.A. (n.d). Righteous King, Green Library for Children 9, Thirteenth Edition, Cairo: Dar Al-Maaref. [In Arabic]

Al-Jubouri, J. (2010). "The effect of a counseling program using reality therapy to raise the level of moral judgments among middle school students", A thesis submitted to the Council of St. Clements University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Education/Counselling and Educational Guidance, Baghdad. [In Arabic]

Khafajah, A. SH. (2020). "The effectiveness of a program based on reality therapy techniques to reduce academic procrastination and develop self-confidence in hearing-impaired children", Egyptian Journal of Psychological Studies, Year 30, Number 109, 343-406. [In Arabic]

Lennon, B. (2022). Choice Theory Psychology Guide to Stress: Ways to Manage Stress in Your Life, Translated by Abuzar Golvarz, Tehran: book Arjmand. [In Persian]

..... (2022). Choice Theory Psychology Guide to Anger Management: Anger Management Practices in Life, Translated by Abuzar Golvarz, Tehran: book Arjmand. [In Persian]

Mirsadeghi, J. (2015). Story elements, Ninth edition, Tehran: Sokhan Publishing. [In Persian]

Nadia, B. and Imad al-Din M. (2023). "Realistic counseling and psychotherapy and its educational applications in the family and school", Journal of Humanities and Social Sciences, Year 9, Number 1, 534-553. [In Arabic]

Nasr Hijazi, S. (2013). Clinical Child Psychology, Second Edition, Amman: Dar Al-Masirah for Publishing and Distribution. [In Arabic]

Nikobakht, N. and Rezaei S. (2021). "Psychological analysis of "need for power" in selected children's stories based on William Glaser's choice theory", Quarterly journal of research in Persian language and literature education, Year 2, Number 4, 1-21. [In Persian]

Sahibi, A. (2013). William Glasser: Founder of Choice Theory and Reality Therapy, Tehran: Danje Publishing. [In Persian]

Sahibi, A. and Soltanifar A. (2014). Invitation to responsibility: step-by-step process of reality therapy, Second edition, Tehran: Sayeh Sokhan. [In Persian]

Shafiabadi, A. (2011). Theories of counseling and psychotherapy, Nineteen editions, Tehran: Academic Publishing Center. [In Persian]

Wobolding, R.E. (2020). Choice Theory Psychology's Guide to Depression: Raise Your Mood, Translated by Abuzar Golvarz, Tehran: book Arjmand. [In Persian]

doi: [10.22034/MCAL.2025.22182.2429](https://doi.org/10.22034/MCAL.2025.22182.2429)

تحلیل روانشناختی عنصر شخصیت در داستان «الملك عادل» بر مبنای نظریه‌ی انتخاب ویلیام گلسر

سجاد صدقی: دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

عبدالاحد غیبی: استاد گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

مهین حاجی‌زاده: استاد گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۷

چکیده

نظریه‌ی انتخاب، یکی از دیدگاه‌های نوین روانشناختی است که با تأکید بر کنترل درونی، مؤلفه‌های واقعیت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری را معیار خود قرار می‌دهد و رفتارهای هر فرد را نشأت گرفته از پنج نیاز بنیادین درونی یعنی نیاز به بقا، نیاز به عشق و احساس تعلق، نیاز به قدرت و پیشرفت، نیاز به آزادی و نیاز به تفریح معرفی می‌نماید. در جستار حاضر سعی می‌شود تا به روش توصیفی - تحلیلی و بر مبنای نظریه‌ی انتخاب، نحوه‌ی رفتار شخصیت‌ها در ارضای نیازهای اساسی‌شان و میزان بسامد هر یک از این نیازها در متن داستان «الملك عادل» اثر محمد عطیة الإبراشی، تحلیل گشته و در قالب نموداری نشان داده شود. نتایج پژوهش بیانگر آن است که در این داستان، نیاز به عشق و احساس تعلق، بارزترین نیازی است که در رفتار شخصیت‌ها مشاهده می‌شود و پس از آن به ترتیب نیاز به آزادی، نیاز به بقا، نیاز به قدرت و پیشرفت و نیاز به تفریح از بیشترین بسامد فراوانی برخوردار است. همچنین، رفتارهای انتخابی شخصیت اصلی داستان، ابتدا غیر واقع‌بینانه و از روی مسئولیت‌گریزی است که پس از مدتی و در تعامل با واقعیت‌های محیط پیرامون تعدیل یافته و با مسئولیت‌پذیری همراه می‌گردد. حال آن‌که رفتارهای شخصیت‌های فرعی داستان، همواره مسئولانه و متناسب با واقعیت‌های موجود، انتخاب می‌شود.

کلیدواژه‌ها: داستان‌های کودکان، نظریه‌ی انتخاب، ویلیام گلسر، الملك عادل.

مقدمه

داستان‌های کودکان به عنوان یکی از اصلی‌ترین زیرشاخه‌ی ادبیات کودک و نوجوان، به دلیل تأثیرگذاری در بنیان فکری و تربیتی حساس‌ترین قشر جامعه یعنی کودک و نوجوان، از اهمیت ویژه‌ای در چرخه‌ی تحول در ساختار یک جامعه برخوردار است. در واقع این نوع از ادبیات «در شکل‌گیری ساختار شخصیتی کودکان و نیز آمادگی آن‌ها برای (ورود به) زندگی، تأثیرات مثبتی دارد» (عبدالفتاح، ۲۰۰۰، ۳۰). از سوی دیگر، کودکان با خواندن داستان‌های کودکان به تمرکز و دقت، حوادث داستان و رفتار شخصیت‌های داستانی را در رویارویی با چالش‌های گوناگون دنبال کرده و سعی در الگوگیری از این رفتارها می‌نمایند. لذا «داستان‌ها به کودکان کمک می‌کنند تا برای ارضای نیازهایشان انتخاب‌های شایسته‌ای داشته باشند» (نیکو بخت و رضایی، ۱۴۰۰: ۲) و بتوانند با تقویت واقعیت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری خود، انتخاب‌هایشان را با احترام به نیازهای دیگران، همراه سازند.

از طرف دیگر، بهره بردن از دستاوردهای دانش‌های دیگر از جمله دانش روان‌شناسی در تحلیل متون ادبی و به خصوص داستان‌های کودکان، می‌تواند ابعاد جدیدی از دنیای ناپیدای متون را پیش روی مخاطب بگشاید و زمینه‌ی تازه‌ای را برای نویسندگان فراهم سازد تا براساس نیازهای گروه مخاطب خود، دست به قلم زده و تصاویر تازه‌ای را در صفحه‌ی دیدگان آن‌ها رقم بزنند. یکی از دیدگاه‌های نوین روانشناختی که بسیار می‌تواند در تحلیل ادبیات کودک و نوجوان و به ویژه داستان‌های کودکان نقش برجسته‌ای داشته باشد و رفتارهای شخصیت‌های داستان و چرایی و چگونگی آن‌ها را نمایان سازد، نظریه‌ی انتخاب^۱ و یلیام گلسر^۲ است. این نظریه در اصل، با نفی کنترل بیرونی که اساس دیدگاه‌های روانشناختی پیش از آن است، کنترل درونی را معیار خود قرار می‌دهد و با تأکید بر مفاهیمی چون واقعیت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری، رفتارهای هر فرد را نشأت گرفته از پنج نیاز بنیادین وی یعنی نیاز به بقا، نیاز به عشق و احساس تعلق، نیاز به قدرت و پیشرفت، نیاز به آزادی و نیاز به تفریح معرفی می‌نماید. گلسر در نظریه‌ی انتخاب، بیان می‌کند که شخص در طول زندگی‌اش همه‌ی کنش‌ها و احساسات حتی غم و اندوه و شادی را خودش انتخاب می‌نماید. لذا عوامل بیرونی نمی‌توانند در این کنش‌ها و احساسات تأثیر داشته باشند. آن‌ها فقط اطلاعات را به سیستم عصبی فرد می‌رسانند و سپس او خودش تصمیم می‌گیرد که چه نوع انتخابی داشته باشد. در این دیدگاه بر این نکته تأکید می‌شود که فرد باید در راستای ارضای نیازهای پنجگانه‌ی درونی‌اش، به حقوق و نیازهای دیگران تعدی نکرده و با احترام به آن‌ها، رفتارهای مناسبی را انتخاب نماید. در حقیقت او باید با درک واقعیت‌های دنیای پیرامون خود، همواره در تلاش باشد تا خواسته‌ها و دنیای مطلوبش را با این واقعیت‌ها سازگار کرده و ماشین رفتارش را در مسیری بهتر هدایت نماید. همچنین وی باید مسئولیت رفتارها و اعمالش را بر عهده گرفته و در جامعه به عنوان فردی مسئولیت‌پذیر شناخته شود.

محمد عطیة الإبراشی (۱۸۹۷-۱۹۸۱)،^۳ یکی از نویسندگان برجسته‌ی مصری است که در زمینه‌ی ادبیات کودک و نوجوان و به ویژه داستان‌های کودکانه، هنرنمایی کرده و آثار فاخری را در این زمینه از خود به یادگار گذاشته است. داستان‌های کودکانه‌ی وی که بیشتر جنبه‌ی تربیتی و آموزشی دارند، می‌توانند بستر مناسبی برای کاربست نظریه‌ی انتخاب و یلیام گلسر باشند. لذا با توجه به اینکه تاکنون در حیطه‌ی ادبیات عربی، تحقیقی بر مبنای نظریه‌ی انتخاب انجام نشده است، ضروری می‌نماید تا برای شناساندن این نظریه و استفاده از مبانی اصلی آن در تحلیل‌های ادبی، به ویژه تحلیل داستان‌های کودکانه‌ی عربی، پژوهشی بر این اساس صورت گیرد. بنابراین در جستار حاضر تلاش می‌شود تا یکی از داستان‌های محمد عطیة الإبراشی به نام «الملک عادل»^۴ با تکیه بر نظریه‌ی مذکور واکاوی شده و چرایی و چگونگی رفتارهای شخصیت‌ها برای ارضای نیازهایشان و همچنین میزان بسامد هر یک از این نیازها با در نظر گرفتن مؤلفه‌های واقعیت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری، برای مخاطب مشخص گردد. از این‌رو در پژوهش حاضر تلاش می‌شود تا به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود:

۱. با توجه به نظریه‌ی انتخاب، پربسامدترین «نیازهای اساسی» در متن داستان «الملک عادل» به ترتیب کدام هستند؟

۲. بر اساس این نظریه، مؤلفه‌ی نیازهای پنج‌گانه یعنی بقا، عشق، قدرت، آزادی، تفریح و مؤلفه‌های واقعیت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری، چگونه در رفتارهای شخصیت‌های داستان مذکور تحلیل می‌شود؟

۳. شیوه‌ی نویسنده‌ی داستان در تبیین مفاهیم مورد نظر برای مخاطب کودک و نوجوان خود چگونه است؟

پیشینه‌ی پژوهش

در مورد داستان‌های کودکانه‌ی محمد عطیة الإبراشی و نظریه‌ی انتخاب و یلیام گلسر، پژوهش‌های ارزشمندی صورت گرفته است که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد:

منا افغانپور کرباسکی در پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «فانتزی در داستان‌های کودکانه‌ی محمد عطیة الإبراشی» (۱۳۹۹)، پس از بررسی داستان‌های محمد عطیة الإبراشی در سطوح شخصیت و نشانه‌های فانتزی، چنین نتیجه می‌گیرد که از بین نشانه‌های فانتزی مورد بررسی قرار گرفته، فضای جادویی بیشترین بسامد را دارد. لذا این تحقیق نشانگر این است که عناصر متعدد دنیای تخیل در این داستان‌ها وجود دارد و شخصیت‌ها، کنش‌ها و نشانه‌های داستان، ذهن مخاطب را به سوی ناشناخته‌های شگفت‌انگیز رهنمون می‌سازد.

و جیهه ترکمانی باراندوزی در مقاله‌ی «بررسی نیازهای اساسی در شخصیت ویس با استفاده از نظریه‌ی انتخاب ویلیام گلاسر»، (فصلنامه‌ی مطالعات و تحقیقات ادبی، شماره‌ی ۲: ۱۴۰۰)، تلاش می‌کند تا شخصیت ویس در منظومه‌ی ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی را با استفاده از نظریه‌ی انتخاب تحلیل کند. وی به این نتیجه می‌رسد که از بین همه‌ی نیازها، به ترتیب نیاز به بقا، نیاز به عشق و صمیمیت و نیاز به آزادی در شخصیت ویس بالاتر از دیگر نیازها نمایان است. بعد از این نیازها، نیاز به قدرت و نیاز به تفریح قرار دارد.

حسین شمس‌آبادی و همکاران در مقاله‌ی «طرح‌واره‌های زن در داستان کودک "أميرة القصر الذهبي" محمد عطية الإبراشي»، (فصلنامه‌ی علمی لسان مبین، شماره‌ی ۴۸: ۱۴۰۱)، تلاش می‌کنند تا نحوه‌ی حضور زن در متن داستان را بررسی کرده و از طرح‌واره‌های ذهنی نویسنده درباره‌ی زنان پرده بردارند. نتیجه‌ی پژوهش بیانگر آن است که نویسنده با توجه به دیدگاه‌های سنتی و کلیشه‌های ذهنی مردسالانه‌اش، نسبت به جنسیت زن از طرح-واره‌های منفی همچون شیء‌انگاری و به حاشیه رانده شدن، نادیده‌انگاری و نگاه افراطی زن به طلا استفاده می‌کند و عمداً یا سهواً سعی دارد تا این نگرش خود را به صورت غیر مستقیم بر مخاطب کودک و نوجوان خود القا سازد که این مورد می‌تواند تأثیری سوء بر فکر و اندیشه‌ی آن‌ها داشته باشد.

با توجه به پیشینه‌ی ذکر شده و بنابر جستجو در پایگاه‌های معتبر علمی چنین به نظر می‌رسد که درباره‌ی داستان «الملک عادل» و همچنین کاربرست نظریه‌ی انتخاب در حوزه‌ی ادبیات عربی تاکنون پژوهشی انجام نشده است. لذا تحقیق حاضر به عنوان سرآغاز و طرحی نو در این حوزه به حساب می‌آید و می‌کوشد تا با نگاهی جدید و با رویکردی تازه در علم روانشناسی که همان روانشناسی مثبت‌گرا است به داستان‌های کوتاه عربی ورود کرده و زمینه را برای فراگیری آموزه‌های این نظریه در پژوهش‌های بعدی در حیطه‌ی ادبیات عربی هموار سازد. همچنین این پژوهش با آوردن نتایج تحلیل به صورت آماری، یک دید کلی را در اختیار مخاطب قرار می‌دهد و نشان می‌دهد که در متن داستان به کدام یک از نیازهای کودکان بیشتر توجه شده است.

خلاصه‌ی داستان «الملک عادل»

حکایت، داستان پادشاهی است که دختر خیلی زیبایی دارد. این دختر بعد از این که به سن ازدواج می‌رسد، به دلیل رؤیایپردازی و غروری که همه‌ی وجودش را فرا گرفته است به همه‌ی خواستگارش جواب رد می‌دهد. پادشاه در روزی از روزها یک جشن بزرگی را برگزار کرده و همه‌ی پادشاهان سرزمین‌های دیگر و بزرگان و فرماندهان ارشدش را به این مراسم دعوت می‌کند و از دخترش می‌خواهد که یکی از آن‌ها را به شوهری قبول کند. در کمال تعجب، شاهزاده خانم با عیب‌جویی بی‌دلیل، همه‌ی آن‌ها را به سخره گرفته و نیش‌خند می‌زند. پادشاه از

این رفتار دخترش آزرده خاطر و شرمنده شده و برای این که زمینه‌ی اصلاح اخلاق و رفتارهای وی را فراهم سازد، در میان جمع شرط می‌گذارد که با آمدن اولین فرد مسکین و فقیر به قصر، دخترش را به عقد او درآورد. فردای آن روز با آمدن مرد فقیری به قصر، پادشاه تصمیم خود را عملی می‌کند. مرد فقیر، شاهزاده خانم را با خود به جنگلی دور دست می‌برد و آن‌ها زندگی فقیرانه‌ی خود را در کلبه‌ای خرابه آغاز می‌کنند. دختر پادشاه که تا آن روز دست به سیاه و سفید نزده بود، مجبور می‌شود تا برای بقا و زنده ماندن، سخت کار کرده و مهارت‌های مورد نیاز زندگی را یاد بگیرد. در یکی از روزها شوهرش او را برای کار به آشپزخانه‌ی قصر یکی از پادشاهان می‌برد. شاهزاده خانم در آنجا متوجه می‌شود که این قصر متعلق به یکی از خواستگارهای قبلی وی به نام «پادشاه عادل» است. به همین خاطر، از گذشته‌ی خود و رفتارهای نامناسبی که انتخاب کرده بود، سخت پشیمان می‌شود. پس از مدتی کار در آن قصر، در یکی از شب‌ها، پادشاه عادل جشن بزرگی را به عنوان مراسم ازدواجش برگزار می‌کند. در این جشن، او با دیدن شاهزاده خانم و تغییراتی که در افکار و رفتارش ایجاد شده، خودش را به وی معرفی کرده و می‌گوید که او همان مرد فقیر و شوهرش است که به دلیل به دست آوردن وی و ایجاد تغییر در زندگی او، خودش را به فقری زده بود. در نهایت، شاهزاده خانم به درگاه خداوند متعال شکرگزاری کرده و خود را آماده‌ی یک زندگی جدید با دیدی تازه می‌کند.

نظریه‌ی انتخاب

ویلیام گلاسر روان‌پزشک آمریکایی، در اواخر قرن نوزدهم رویکردی جدید در روانشناسی که مبتنی بر واقعیت درمانی است، تحت عنوان نظریه‌ی انتخاب مطرح کرد و در آن به چرایی و چگونگی رفتار انسان متمرکز شد. در اصل رویکرد وی «نوعی روان‌درمانی بود که در آن سعی می‌شد با توجه به مفاهیم واقعیت، مسئولیت و امور درست و نادرست در زندگی فرد، به رفع مشکلات او کمک شود» (شفیع‌آبادی، ۱۳۹۰: ۲۴۸). گلاسر اعتقاد داشت که انسان موجودی خردمند است که مسؤول رفتارهایش می‌باشد و رفتارهای مسئولیت‌گريزانه‌ی وی به عنوان رفتارهایی ناهنجار تلقی شده که منجر به شکست و اذیت خود فرد و دیگران می‌شوند (الجبوري، ۲۰۱۰: ۲۸-۲۷). او در رفتار انسان، کنترل بیرونی را که زاییده‌ی قدرت و نقطه‌ی اتکای دیدگاه‌های روانشناختی سنتی بود، نفی و نظریه‌ی خود را بر اساس کنترل درونی پی‌ریزی کرد. وی همچنین عقیده داشت که «انسان‌ها از درون برانگیخته می‌شوند. دنیای بیرونی به انسان‌ها اطلاعات می‌دهد، اما کودکان والدین بر اساس آنچه در هر لحظه در درونشان می‌گذرد تصمیم می‌گیرند که چه کاری را انجام دهند و چه کاری را انجام ندهند» (باک، ۱۴۰۰: ۲۳). از این‌رو، نظریه‌ی گلاسر را می‌توان به عنوان یک راهنمای عملی برای چگونگی مدیریت زندگی و چالش‌های موجود در آن به حساب آورد.

بنیان اصلی نظریه‌ی انتخاب در چهار اصل خلاصه می‌شود:

الف) نیازها: گلسر معتقد است که همه‌ی انسان‌ها از بدو تولد دارای یک سری نیازهایی هستند که به رفتارهای آن‌ها جهت می‌دهند. او این «نیازهای اساسی انسان را به پنج نیاز تقسیم می‌کند که عبارتند از ۱- نیاز به بقا ۲- نیاز به عشق و احساس تعلّق ۳- نیاز به قدرت و پیشرفت ۴- نیاز به آزادی ۵- نیاز به تفریح. وی به این موضوع اشاره دارد که هنگامی که انسان در برآورده‌سازی این نیازهایش ناتوان می‌شود، شروع به برداشتن گام‌هایی می‌کند تا به او در ایجاد روابط نیکو با دیگران یاری رساند» (علی و حسین عباس، ۲۰۱۵: ۱۲۵). گلسر همچنین بیان می‌کند که «تمامی رفتارهای ما همیشه در آن لحظه که دست به انتخاب می‌زنیم بهترین انتخاب ما برای ارضای یک یا چند نیاز از این نیازهاست» (گلسر، ۱۳۹۳: ۶۹). بنابراین فرد باید در ارضای نیازهایش واقع‌بین و مسئولیت‌پذیر باشد و براساس واقعیت موجود، دست به انتخاب رفتارها زده و مسئولیت اعمالش را بر عهده بگیرد. چرا که او «فقط زمانی می‌تواند زندگی‌اش را تغییر یا بهبود بخشد که مسئولیت رفتارهایش را بر عهده بگیرد و با آگاهی با واقعیت روبرو شده و نیازهای شخصی و جهان‌پیرامونش را (به خوبی) درک کند» (الحارثی و الغامدی، ۲۰۲۵: ۵). لذا می‌توان گفت که دو اصلاح واقعیت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری از مؤلفه‌های اصلی نظریه‌ی انتخاب به شمار می‌روند.

ب) رفتار: مطابق با نظریه‌ی انتخاب هر رفتاری که از انسان سر می‌زند، در راستای نیازهای درونی وی صورت می‌گیرد و فرد همواره در تلاش است تا رفتارهایش را متناسب با نیازها و خواسته‌هایش انتخاب نماید. به عقیده‌ی گلسر «رفتارهای انسان هدفمند بوده و علی‌رغم تأثیر نیروهای بیرونی، از درون وی سرچشمه می‌گیرد نه از نیروی بیرونی. لذا همه‌ی رفتارهای فرد بهترین تلاش او برای رسیدن به خواسته‌ها و نیازهایش است» (برزان، ۲۰۱۶: ۱۰۶). در این نظریه «هر رفتار به شکل دقیق‌تری رفتار کلی نامیده می‌شود (چرا که) همیشه حاصل چهار بخش جداگانه است: عمل، فکر، احساس و فیزیولوژی» (صاحبی، ۱۳۹۲: ۴۸). در این چهار بخش که از آن به عنوان ماشین رفتار یاد می‌شود، فرد همانند چرخ‌های جلویی ماشین، بر عمل و فکر به صورت مستقیم و همچون چرخ‌های عقب ماشین، بر بخش‌های احساس و فیزیولوژی به صورت غیر مستقیم کنترل دارد.

ج) خواسته‌ها (دنیای مطلوب): بر اساس این دیدگاه «ما (در طول) زندگی، مکان خاصی را در حافظه‌ی خود به وجود می‌آوریم. (این مکان به شیوه‌های گوناگون)، با ارضای یک یا چند «نیاز اساسی» پر می‌شود و به دلیل اینکه تمام افراد، اموال، اشیاء، باورها و آرمان‌هایی که به کیفیت زندگی ما کمک (می‌کنند) در آن جای دارند، «دنیای مطلوب» نامیده می‌شود» (گلسر، ۱۳۹۲: ۲۲). بنابراین هر فرد برای اینکه به نیازهای بنیادین خود پاسخ دهد، مجموعه تصاویری را در این دنیای مطلوب خود ذخیره می‌کند. گلسر معتقد است که افراد به لحاظ تصاویر

ذهنی‌شان با هم اختلاف دارند و این نشان می‌دهد که حتی در یک خانواده نیز ممکن است که دو شخص در شیوهی زندگی و میزان و شدت هر یک از نیازها با هم تفاوت داشته باشند (بلان، ۲۰۱۵: ۴۵۳). این نکته را نیز می‌توان افزود که این تصاویر ذهنی هر لحظه می‌تواند در افراد دستخوش تغییر شود و با توجه به برآورده شدن نیازها و خواسته‌ها، تصاویر قدیمی حذف و تصاویری جدید بر اساس نیازهای جدید جایگزین شود.

د) دنیای ادراکی: گلسر در نظریه‌ی انتخاب معتقد است که «دیدگاه ما نسبت به واقعیت به وسیله‌ی سیستم ادراکمان پردازش می‌شود. این سیستم متشکل از دو بخش است: فیلتر دانش و اطلاعات کلی (آنچه ما از جهان پیرامون می‌دانیم) و فیلتر ارزش‌گذاری (آنچه ما برای آن ارزش قائلیم و برایمان مهم است). در واقع، دنیای ادراکی ما شامل تمامی چیزهایی است که ما از هنگام تولد تاکنون تجربه کرده‌ایم» (صاحبی، ۱۳۹۲: ۶۱). پس ملاحظه می‌شود که «دنیای خارج از ما دنیای واقعی است اما به دنیایی که ما آن را می‌شناسیم، یعنی همان "واقعیت شخصی" پس از عبور از میان همه‌ی فیلترهای ما "دنیای ادراکی" گفته می‌شود» (همان: ۶۲). گلسر همچنین بیان می‌کند که دنیای ادراکی افراد می‌تواند با هم تفاوت داشته باشد. لذا با توجه به این اختلاف درک از دنیای واقعی، رفتارها و انتخاب‌ها نیز در آن‌ها دستخوش تغییر می‌گردد.

تحلیل داستان «الملک عادل» بر اساس مؤلفه‌های اصلی نظریه‌ی انتخاب

زیربنای اصلی نظریه‌ی انتخاب، نیازهای پنج‌گانه‌ای است که گلسر آن‌ها را موتور محرک افراد برای انتخاب رفتارهایشان معرفی می‌نماید. این نیازها در رفتارهای شخصیت‌های داستان مذکور نیز مشاهده می‌شود که در زیر همراه با ذکر نمونه‌هایی از این داستان، توضیح داده می‌شود.

نیاز به بقا و زنده ماندن

بر اساس نظریه‌ی انتخاب، «نیاز به بقا و زنده ماندن» را می‌توان اصلی‌ترین و بنیادی‌ترین نیاز در زندگی انسان محسوب کرد. در واقع برآورده شدن دیگر نیازها تا حدود زیادی بستگی به ارضای آن دارد. این نیاز در انسان می‌تواند به صورت‌های گوناگونی نمود یابد و افراد با توجه به محیط اجتماعی، جغرافیایی، فرهنگی و نوع نگرششان، دید متفاوتی نسبت به آن داشته باشند. به صورت کلی می‌توان «سلامت شخصی، (تولید مثل)، ایمنی، راحتی، غذا و خوراک» (لنون، ۱۴۰۱: الف / ۱۰۵) را مصداق‌های اصلی این نیاز به حساب آورد.

در شخصیت‌های داستان «الملک عادل»، نیاز به بقا و زنده ماندن به وضوح دیده می‌شود. مرد فقیر به عنوان یکی از شخصیت‌های فرعی داستان که با دختر پادشاه ازدواج کرده بود، بعد از طی مسافتی طولانی و رسیدن به یک

کلبه‌ی خرابه که خانه‌ی ابتدایی آن‌ها برای زندگی است، به همسرش می‌گوید که باید هیزم جمع کرده، آتش روشن کند و غذا بپزد؛ چرا که این کارها از ضروریات زندگی و بقا است:

«إِذْهَبِي وَأَحْضِرِي الْحَطَبَ وَالْوُقُودَ، وَأَعِدِّي النَّارَ، وَصَعِي الْمَاءَ فَوْقَهَا، وَاطْبُخِي لَنَا الْعِشَاءَ؛ لِأَنِّي جَائِعٌ، وَمُتَعَبٌ جِدًّا. فَبَكَتِ الْأَمِيرَةُ وَسَأَلَتْهُ: وَأَيْنَ الْوُقُودُ؟ وَكَيْفَ أُعِدُّ النَّارَ؟ وَكَيْفَ أَطْبُخُ الطَّعَامَ؟» (الإبراشي، د.ت: ۲۲).

در بخشی دیگر وی به همسرش توصیه می‌کند که برای زندگی کردن باید تنبلی و تکیه کردن به دیگران را کنار گذاشته و با اعتماد به نفس، کاری بیاموزد. لذا دختر پادشاه نیز به کمک همسرش به تجارت روی آورده و ظروف چینی و ابزارآلات دیگر را برای فروش به بازار می‌برد:

«يَجِبُ أَنْ نُعِدَّ أَنْفُسَنَا لِلْحَيَاةِ، وَنَتْرُكَ حَيَاةَ الْكَسَلِ، وَالْإِعْتِمَادَ عَلَى غَيْرِنَا. يَجِبُ أَنْ تَذْهَبِي وَتَعْمَلِي، وَتَتَجَرِّي فِي الْأَدْوَاتِ الصَّيْنِيَّةِ إِذَا كُنْتَ لَا تُرِيدِينَ أَنْ تَمُوتِي جَوْعًا» (همان: ۲۸).

بنابراین در این داستان مشاهده می‌شود که آماده کردن هیزم و روشن کردن آتش، پختن غذا، کار کردن و ساختن صنایع دستی گوناگون برای فروش، نمونه‌هایی از رفتارهای کلی از جانب دختر پادشاه برای ارضای نیاز به بقاست. گلاسدر در نظریه‌ی انتخاب بیان می‌کند که نیاز به بقا همانند سایر حیوانات در وجود انسان نیز همراه با تولد او ایجاد می‌شود و دستیابی به غذا و امنیت جانی در برابر خطرهای محیط از مصداق‌های اصلی این نیاز به حساب می‌آیند (علی و حسین عباس، ۲۰۱۵: ۱۲۵). مواردی که می‌توان آن را در رفتارهای شخصیت‌های داستان نیز در بخش‌های ذکر شده، کاملاً ملاحظه کرد.

نویسنده در داستان حاضر، ضمن فضاسازی مناسب، نحوه‌ی زندگی دختر پادشاه در قصر پدرش و سپس نحوه‌ی زندگی وی بعد از ازدواج با مرد فقیر را به زیبایی در برابر دیدگان مخاطب ترسیم می‌کند و به روش غیرمستقیم، از طریق به نمایش گذاشتن رفتارهای کلی دختر پادشاه، نحوه‌ی برآورده‌سازی نیاز به بقا را در او به تصویر می‌کشد. لذا در این داستان، عنصر گفتگو به خوبی در شناساندن ویژگی‌های فردی شاهزاده خانم به کار گرفته شده است و مخاطب از خلال این گفتگوها و دیگر تصویرسازی‌ها، به ویژگی تکبر، تنبلی و راحت‌طلبی دختر پادشاه پی می‌برد؛ رفتارهایی که بعداً در تقابل با محیط اطراف تعدیل یافته و اصلاح می‌شود. در حقیقت شاهزاده خانم تصاویر جدیدی را در دنیای مطلوب خود ذخیره می‌سازد و با تغییر انتخاب‌های قبلی خود، دست به انتخاب‌های جدیدی می‌زند تا موارد بیشتری از نیازهای اساسی خود را برآورده سازد.

نیاز به عشق و احساس تعلق

نیروی عشق انگیزه‌ای درونی برای تمامی رفتارهای انسان است و هر فرد به شیوه‌ای متفاوت و با انتخاب رفتارهایی گوناگون تلاش می‌کند تا این نیاز خود را برطرف سازد. او نیاز دارد تا با دیگران خو گرفته و احساساتش را با آن‌ها به اشتراک بگذارد، با اندوه آن‌ها اندوهگین شده و با شادی آن‌ها خوشحال شود. لذا می‌توان گفت که زبان عشق زبان مشترک همه‌ی انسان‌ها است و به یگانگی تمام عناصر و در نهایت به اتحاد میان روح و جسم می‌انجامد و مرزها را از میان برمی‌دارد. (فتوحی، ۱۳۸۵: ۳۱۰). به اعتقاد گلسر، نیاز به عشق که همراه با احساس تعلّق (اجتماعی، شغلی، خانوادگی)، پیوند عاطفی و رابطه‌ی صمیمانه داشتن با دیگر افراد معنا می‌شود، نیازی است که در وجود همه‌ی انسان‌ها نهفته شده و یکی از عواملی است که باعث صدور و شکل‌گیری رفتار در ما می‌شود. (صاحبی، ۱۳۹۲: ۴۰-۳۹). همچنین این نیاز گاهی باعث می‌شود تا بعضی از افراد به خاطر آن دست به خطر زده و بقای خود را به چالش بکشند. موضوعی که حکایت از اولویت داشتن ارضای این نیاز برای آن‌ها دارد.

در داستان مذکور، نیاز به عشق و احساس تعلّق دو مصداق دارد:

الف) تعامل پدر با دختر مغرور و تنبل خود

این تعامل، بیشتر یک سویه است؛ پادشاه به دلیل محبتی که به دخترش دارد به وی اختیار تام می‌دهد تا همسر آینده‌اش را خودش انتخاب کند؛ ولی شاهزاده خانم این رفتار مهرآمیز پدر را قدر ندانسته و با ناسپاسی، هر یک از خواستگارهایش را به بهانه‌ای رد می‌کند:

«وَفِي لَيْلَةٍ مِنَ اللَّيَالِي أَقَامَ أَبُوهَا حَفْلًا عَظِيمًا، دَعَا إِلَيْهِ الْمُلُوكَ وَالْأُمَرَاءَ وَالْعُظَمَاءَ، الَّذِينَ يَتَمَنُّونَ أَنْ يَتَزَوَّجُوها؛ لِيَتَخْتَارَ مِنْهُمْ رَجُلًا لَهَا، وَقَدْ جَلَسُوا جَمِيعًا فِي صَفٍّ وَاحِدٍ، وَزُتِبُوا عَلَى حَسَبِ دَرَجَاتِهِمْ وَمَرَائِزِهِمْ وَالْقَابِئِهِمْ، مِنْ مُلُوكٍ وَأُمَرَاءَ وَثُبُلَاءَ. ثُمَّ دَخَلَتِ الْأَمِيرَةُ وَمَرَّتْ بِالْحَاضِرِينَ جَمِيعًا فَاحْتَفَرْتُهُمْ وَهَزَنَتْ بِهِمْ؛ لِعَطْرَتِهَا وَتَكْثِيرِهَا» (الإبراشي، د.ت: ۴-۵).

گلسر در نظریه‌ی انتخاب بر این موضوع اشاره می‌کند که پدر و مادر برای اصلاح رفتار کودکان عزیزشان که از آزادی برخوردار هستند، باید عشق و انضباط را در کنار هم به کار گیرند و در تعامل با آن‌ها، این موضوع را یاد دهند که رفتارهای خود را خودشان ارزیابی کرده و درستی یا نادرستی آن‌ها را تعیین کنند (گلسر، ۱۳۹۱: ۶۹). لذا پادشاه نیز در ارتباط با دخترش، فقط عشق خود را مد نظر قرار داده و بدون گفتگوی سازنده و راهنمایی وی، آزادی عمل را در اختیار او قرار داده است.

ب) تعامل پادشاه عادل (مرد فقیر) با دختر پادشاه

پادشاه عادل، به دلیل عشق و علاقه‌ی زیادی که به دختر پادشاه داشت، با وجود عدم پذیرش خواستگاری و مسخره شدنش در میان جمع از سوی دختر پادشاه، باز هم دست از تلاش برنمی‌دارد و با انتخاب رفتاری دیگر، در نهایت با دختر پادشاه ازدواج می‌کند. با توجه به نظریه‌ی انتخاب، وی در دنیای مطلوبش تصویری از شاهزاده خانم را ذخیره کرده بود و برای ارضای نیازش به عشق و وصال به او چنین رفتاری را در پیش گرفته و خود را به فقیری می‌زند.

«وَقَدْ مَثَلْتُ دَوْرَ الزَّمَانِ السَّائِلِ الْفَقِيرِ، مَعَ أَتَى الْمَلِكِ الَّذِي اسْتَهْزَأَتْ بِهِ. وَحِينَما سَمِعْتُ نَذْرَ أَبِيكَ أَنْ يُزَوِّجَكَ أَوَّلَ سَائِلٍ، ذَهَبْتُ إِلَى قَصْرِ وَالِدِكَ، وَادَّعَيْتُ أَنِّي سَائِلٌ يَحْتَاجُ إِلَى إِحْسَانٍ؛ وَتَظَاهَرْتُ بِالْحَاجَةِ وَالْفَقْرِ؛ لِكَيْ أَتَزَوَّجَكَ» (الإبراشي، د.ت: ۴۰-۳۹).

او همچنین برای اینکه شاهزاده خانم کارهای روزمره‌ی زندگی را یاد بگیرد، با وی همراه شده و به او یاری می‌رساند؛ رفتاری که حکایت از علاقه‌ی وافر او به همسرش دارد:

«فَهَذَا الزَّوْجُ نَفْسَهَا، وَقَامَ لِيُسَاعِدَهَا فِي إِعْدَادِ كُلِّ شَيْءٍ، وَإِحْضَارِ الطَّعَامِ... وَعَلَّمَهَا كَيْفَ تُصْنَعُ السَّلَّةُ؛ حَتَّى تَصْنَعَ سَلَاتٍ يُمْكِنُهُ أَنْ يَبِيعَهَا لِمَنْ يَحْتَاجُ إِلَيْهَا فِي السُّوقِ كُلِّ أُسْبُوعٍ» (همان: ۲۴-۲۳).

پادشاه عادل سرانجام بعد از معرفی خود به شاهزاده خانم، دلیل تمامی رفتارهایش با وی را عشق به او بیان می‌کند:

«وَقَدْ فَعَلْتُ هَذَا كُلَّهُ؛ لِأَنِّي أَحْبَبْتُكَ كَثِيرًا» (همان: ۴۰).

سرانجام او با رفتارهایی که انتخاب می‌کند هم صاحب دختر پادشاه می‌شود و هم زمینه را برای اصلاح اخلاق و رفتارهای شاهزاده خانم فراهم می‌کند تا او در زندگی، واقعیت‌پذیر و مسئولیت‌پذیر شده و دنیای مطلوب دیگری را در ذهنش برای خود ترسیم سازد. لذا همه‌ی این رفتارهای پادشاه عادل را می‌توان در راستای ارضای نیازش به عشق معنا کرد. گلسر در بحث نیاز به عشق و محبت بر این نکته تأکید دارد که «دوست داشتن باید دو سویه باشد، یعنی هم دوست بداریم و عشق بورزیم، هم دوستان بدارند و به ما عشق بورزند» (گلسر، ۱۳۹۱: ۶۸). این موضوع را ما ابتدا در شخصیت شاهزاده خانم مشاهده نمی‌کنیم. با وجود این که پادشاه عادل به وی عشق می‌ورزد، ولی او چنین حسی را نسبت به وی ندارد. اما پس از ایجاد تغییر در رفتارهای شاهزاده خانم، این عشق نیز دو سویه می‌شود.

نیاز به عشق و احساس تعلّق، برجسته‌ترین نیازی است که نویسنده در این داستان بدان توجه کرده است. او همواره سعی می‌کند تا با صحنه‌پردازی‌های گوناگون رفتارهای شخصیت‌های داستانی را در این مسیر هدایت کرده و چارچوب ذهنی مخاطب خود را در راستای برآورده‌سازی این نیاز، تنظیم سازد. دلیل آن هم این است که به اعتقاد روانشناسان، رشد شخصیتی و اجتماعی کودکان با محبت، صمیمیت و ارتباط با دیگران شکل گرفته و «عدم ارضای این نیاز (در آن‌ها) منجر به فقدان آرامش و عدم اعتماد به نفس می‌گردد (و باعث می‌شود تا) سازگاری با دیگران برای کودکان دشوار شده و آن‌ها به اضطراب، درون‌گرایی و حساسیت (عصبی) دچار شوند» (نصر حجازی، ۲۰۱۳: ۵۹). از این رو، نویسنده نیز در این داستان، پرداختن به این نیاز را در اولویت خود قرار داده است.

نیاز به قدرت و پیشرفت

بر اساس نظریه‌ی انتخاب، ارضای نیاز به قدرت و پیشرفت در انسان دو جنبه‌ی متفاوت دارد: جنبه‌ی منفی و جنبه‌ی مثبت. در جنبه‌ی منفی این نیاز، افراد همواره سعی دارند تا بدون احترام به نیازهای دیگران از جمله نیاز آن‌ها به آزادی، نیاز خود به قدرت را به واسطه‌ی زورگویی و سلطه بر دیگران که مولود کنترل بیرونی است، برآورده سازند. در این نوع از قدرت، دیگران هیچ نوع حق و آزادی را برای خود متصور نمی‌شوند و همیشه در سایه‌ی یک قدرتی بالاتر، فقط تمایل دارند تا امنیت خود را حفظ کرده و در واقع نیاز به بقای خود را تأمین سازند. اما در قدرت مثبت، سلطه بر دیگران و ضایع کردن حقوق و آزادی آن‌ها قابل تصور نیست و افراد تمایل دارند تا با احترام به حقوق و نیازهای دیگران، نیاز خود به قدرت را ارضا سازند. از این رو، گلسر نیز معتقد است «انسان‌هایی که با موفقیت، نیاز به قدرت خود را ارضا می‌کنند در پی کنترل بر زندگی خودشان هستند نه زندگی دیگران» (لنون، ۱۴۰۱: ب/ ۵۸). لذا می‌توان گفت که «حس موفقیت، پیشرفت، افتخار، اهمیت، خودارزشمندی و خودشکوفایی» (صاحبی، ۱۳۹۲: ۴۰) و انجام کارهای خیر، جنبه‌هایی از این نوع قدرت محسوب می‌شود که در کنار ارضای نیاز افراد به قدرت، سودرسانی به دیگران را هم در پی دارد.

در داستان مورد اشاره، جنبه‌ی منفی نیاز به قدرت را می‌توان در شخصیت پادشاه دید که دخترش را به اجبار و بدون رضایت وی، به عقد مرد فقیر در می‌آورد. این رفتار او در حقیقت نشانگر روان‌شناسی کنترل بیرونی است که نقطه‌ی مقابل تئوری انتخاب یا همان روان‌شناسی کنترل درونی محسوب شده و تنبیه، پاداش و تشویق نیز به عنوان ابزارهای آن جهت کنترل دیگران و رسیدن به آنچه مورد پسند فرد است، به کار گرفته می‌شود. به عقیده‌ی گلسر «برای کوتاه مدت، ممکن است زبان کنترل بیرونی مؤثر باشد ولی در بلند مدت مؤثر نخواهد بود و گرفتاری و فلاکت ناشی از کاربرد کنترل بیرونی هزینه‌ی هنگفتی در پی خواهد داشت» (گلسر و کارلین گلسر، ۱۳۹۳: ۲۵)،

ولی در زبان تئوری انتخاب، مذاکره صادقانه و غیر تنبیه‌گرایانه مطرح است و فرد با تحمل و بردباری به صحبت‌های طرف مقابل گوش می‌دهد و با استفاده از واژگانی مشفقانه، محبت‌آمیز و بدون هر گونه تهدید، تلاش می‌کند تا به او یاری رساند تا خودش رفتارهایش را تعدیل کرده و مسیرش را تغییر دهد.

لذا در داستان حاضر نیز، رفتار پادشاه با دخترش رفتاری کنترل‌گرایانه و تهدیدآمیز به حساب می‌آید که با نقض نیاز به آزادی در او همراه است و با معیارهای تئوری انتخاب در نحوه برخورد و تعامل با فرزند، همخوانی ندارد: «وَنَذَرَ لِلَّهِ نَذْرًا أَمَامَ الْحَاضِرِينَ، أَنْ يُزَوِّجَهَا أَوَّلَ سَائِلٍ يَأْتِي أَمَامَ الْبَابِ لِيُطْلَبَ صَدَقَةٌ أَوْ إِحْسَانًا، سِوَاءِ أَرْضَيْتَ أَمْ لَمْ تَرْضَ؛ عِقَابًا لَهَا عَلَى وَقَاحَتِهَا، وَ...» (الإبراشي، د.ت: ۸-۷).

«وَأَمَرَ أَبُوهَا بِإِحْضَارِ الشَّيْخِ، لِكِتَابَةِ عَقْدِ الزَّوْاجِ، فَحَضَرَ الشَّيْخُ، وَكُتِبَ الْعَقْدُ، وَشَهِدَ شَاهِدَانِ عَلَى الْعَقْدِ. وَتَزَوَّجَتْ الْأَمِيرَةُ الْمُتَكَبِّرَةُ الْمَوْسِقِيَّ السَّائِلَ (الشَّحَّاذَ)» (همان: ۱۲).

جنبه‌ی مثبت نیاز به قدرت نیز که فرد در آن بدون ایجاد مانع برای ارضای نیازهای دیگران، فقط به پیشرفت فکر کرده و در راستای بهبود رفتارهای خود و کیفیت زندگی‌اش تلاش می‌کند؛ در این داستان به وضوح دیده می‌شود. هنگامی که شاهزاده خانم می‌بیند که برای زندگی کردن باید کاری بیاموزد، به نصیحت شوهرش گوش کرده و به صنایع دستی و تجارت در بازار روی می‌آورد:

«اسْتَمَعَتِ الْأَمِيرَةُ لِنَصِيحَةِ زَوْجِهَا، وَبَدَأَتْ تَتَجَرَّ فِي السُّوقِ. وَقَدْ نَجَحَتْ تِجَارَتُهَا فِي الْبَدَأِ نَجَاحًا كَبِيرًا؛ فَقَدْ سَجَّعَهَا كَثِيرٌ مِمَّنْ رَأَوْهَا، مِنَ السَّيِّدَاتِ وَالرِّجَالِ، ... وَكَثِيرًا مَا كَانُوا يَسْتَرُونَ الْبِضَاعَةَ...» (همان: ۳۰-۲۸).

بنابر نظریه‌ی انتخاب «نیاز به قدرت می‌تواند انگیزه‌ی خوبی برای پیشرفت و تعالی انسان باشد؛ در صورتی که هدف انسان، احساس ارزشمندی مثبت باشد و برای رسیدن به این احساس، راهی را انتخاب کند که هم نیازش را به نحو مؤثر برطرف کند و هم به دیگران آسیبی وارد نسازد» (نیکو بخت و رضایی، ۱۴۰۰: ۱۳). بنابراین در این داستان «آموختن سبک و سیاق زندگی، سازگاری با زندگی جدید، کار کردن و ساختن ابزارآلات و صنایع دستی گوناگون، سودآوری در تجارت و سرانجام، ایجاد تغییر در اخلاق و رفتار» را می‌توان مهم‌ترین تصاویر ذهنی در دنیای مطلوب شخصیت شاهزاده خانم دانست که تلاش‌های وی در این راستا به عنوان رفتارهایی کارآمد برای ارضای نیاز به قدرت و پیشرفت در وی به حساب می‌آیند:

«رَبِحَتْ الْأَمِيرَةُ كَثِيرًا فِي تِجَارَتِهَا الْجَدِيدَةِ، وَاعْتَادَتِ الْعَمَلَ، وَعَرَفَتْ كَيْفَ تَعْتَمِدُ عَلَى نَفْسِهَا فِي حَيَاتِهَا وَكَسَبِ عَيْشِهَا، وَعَاشَتْ مَعَ زَوْجِهَا عَيْشَةً رَاضِيَةً، وَشَارَكَتْهُ حَيَاتُهُ، خَيْرَهَا وَشَرَّهَا، وَرَاحَتَهَا وَتَعَبَهَا» (الإبراشي، د.ت: ۳۰).

داستان «الملک عادل» را می‌توان نمونه‌ی بارزی از داستان‌های نوع فانتزی آموزشی محسوب کرد که آموزش کودکان و آشنایی آن‌ها با مسائل تربیتی گوناگون در قالب داستان، مبنای اصلی آن است (افغانپور کرباسکی، ۱۳۹۹: ۱۲۴). بنابراین مشاهده می‌شود که نویسنده نیز همانند این مثال‌های ذکر شده، در بخش‌هایی از داستان به صورت غیر مستقیم مسائل تربیتی را برای مخاطب کودک و نوجوان خود آموزش می‌دهد. موضوعی که می‌تواند در راستای برآورده‌سازی نیاز آن‌ها به پیشرفت و شکوفایی معنا یابد.

نیاز به آزادی

آزادی را می‌توان مفهومی دانست که بسیار با قدرت درآمیخته است و در حقیقت مثل دو کفه‌ی ترازو است که با سنگین شدن یک طرف، طرف دیگر بالا می‌رود و بالعکس. در اصل «آزادی بشر یعنی توان انتخاب مستقل هدف‌ها» (برلین، ۱۳۹۰: ۸۱). یعنی اینکه افراد بتوانند آزادانه رفتارهایشان را در راستای برآورده‌سازی نیازهای اساسی‌شان انتخاب کرده و احساس خشنودی داشته باشند. لذا «کنترل بیرونی که زاده‌ی قدرت است، دشمن آزادی تلقی می‌شود» (گلسر، ۱۳۹۹: ۵۱) و هر جا انسان قدرت منفی را انتخاب می‌کند، باعث می‌شود تا نیاز به آزادی در فرد دیگر برآورده نشود. گلسر نیز معتقد است که «نیاز به آزادی، یک نیاز تکاملی است که هدفش ایجاد توازن و تعادل بین نیاز تو به تلاش برای مجبور ساختن من به زندگی طبق میل تو و نیاز من به رهایی از این اجبار است» (گلسر، ۱۳۹۳: ۹۰). از این رو وی بیان می‌کند که نباید ارضای نیاز به آزادی افراد به بهای محدود شدن آزادی دیگران باشد.

در داستان «الملک عادل»، پادشاه به نیاز دخترش به آزادی توجه کرده و به او اجازه می‌دهد تا آزادانه همسر آینده‌اش را انتخاب کند. گلسر نیز با بیان این جمله که «فرد باید در تعیین سرنوشتش آزاد باشد» (برزان، ۲۰۱۶: ۱۰۹) بر اهمیت این موضوع تأکید می‌کند:

«وَقَدْ تَقَدَّمَ إِلَيْهَا كَثِيرٌ مِنَ الْمُلُوكِ وَالْأَمْرَاءِ لِيَخْطُبُوهَا وَتَرْوُجَهَا، فَرَفَضَتْهُمْ جَمِيعًا، وَلَمْ تَرْضَ بِأَحَدٍ مِنْهُمْ، وَاحْتَقَرَتْهُمْ، وَأَظْهَرَتْ لِكُلِّ مِنْهُمْ عَيْبًا مِنَ الْعُيُوبِ...» (الإبراسي، د.ت: ۴-۳).

ولی وی زمانی که انتخاب و رفتار دخترش را متناسب با خواسته‌های خود نمی‌بیند، جنبه‌ی منفی قدرت را که نقطه‌ی مقابل آزادی است در پیش گرفته و او را به ازدواج با مردی فقیر، مجبور می‌سازد:

«وَحِينَما انْتَهَى السَّيْحُ مِنْ كِتَابَةِ عَقْدِ الزَّوْجِ، قَالَ الْمَلِكُ لِابْنَتِهِ: هَذَا زَوْجُكِ. قُومِي وَاسْتَعِدِّي لِلذَّهَابِ مَعَهُ، وَالسَّفَرِ إِلَى أَيِّ جِهَةٍ يُسَافِرُ إِلَيْهَا، وَالْإِقَامَةِ فِي أَيِّ كُوخٍ أَوْ بَيْتٍ يُقِيمُ فِيهِ. وَلَنْ تَمُكِّنِي هُنَا. وَلَنْ تَعِيشِي مَعَنَا» (همان: ۱۲).

گلسر در نظریه‌ی خود بیان می‌کند که «ما فقط می‌توانیم بر خودمان کنترل داشته باشیم و هنگامی که تلاش کنیم دیگران را (بر اساس خواسته‌ی خود) کنترل کنیم، این نتیجه‌ای جز ناکامی و شکست در پی نخواهد داشت» (خفاجه، ۲۰۲۰: ۳۵۶). بنابر نظریه‌ی انتخاب، در این بخش از داستان رفتار پادشاه در برخورد با دخترش نامناسب بوده و بر اساس تعامل و گفتگوی دوجانبه شکل نگرفته است.

در بخش دیگری از داستان، مجبور نشدن و انتخاب آزادانه مکان و شیوه‌ی زندگی از سوی مرد فقیر، نوع دیگری از رفتار است که نشان می‌دهد وی با توجه به خواسته‌ها و دنیای مطلوب خود، نیاز به آزادی را در وجودش ارضا می‌سازد:

«... حَتَّى وَصَلَا إِلَى كُوخٍ صَغِيرٍ مَبْنِيٍّ بِالطِّينِ وَالْقَشِّ. فَوَقَفَ عِنْدَهُ، وَوَقَفَتْ مَعَهُ، وَسَأَلَتْهُ: لِمَنْ هَذَا الْجُحْرُ الصَّغِيرُ؟ لِمَنْ هَذَا الْكُوخُ الْقَدِيرُ؟ فَأَجَابَهَا رَوْجُهَا الْمَوْسِقِيُّ: هَذَا مَنْزِلُكَ وَمَنْزِلِي أَيْتُهَا الْأَمِيرَةُ. هَذَا هُوَ الْكُوخُ الَّذِي سَنَعِيشُ فِيهِ مَعًا» (الإبراشي، د.ت: ۲۱-۲۰).

جنبه‌ی دیگری از برآورده شدن نیاز به آزادی در شخصیت اصلی داستان یعنی شاهزاده خانم، هنگامی است که شوهر وی به او پیشنهاد کار کردن در آشپزخانه‌ی قصر پادشاه عادل را می‌دهد و او نیز بدون هیچگونه اعتراضی، آزادانه این پیشنهاد وی را می‌پذیرد:

«ذَهَبْتُ الْيَوْمَ إِلَى الْقَصْرِ الْمَلِكِيِّ؛ لِأَبْحَثَ لَكَ عَنْ عَمَلٍ فِي الْمَطْبَخِ. وَقَدْ وَعَدَنِي مُدِيرُ الْقَصْرِ أَنْ يَقْبَلَكَ خَادِمًا فِي الْمَطْبَخِ؛ لِتُسَاعِدِي الطَّبَّاخِينَ فِي تَنْظِيفِ الْمَطْبَخِ، وَغَسْلِ الْأَوَانِي وَتَجْفِيفِهَا ... فَقَبِلَتِ الْأَمِيرَةُ هَذَا الْحُلَّ، وَلَمْ تَعْتَرِضْ عَلَى أَنْ تَكُونَ خَادِمًا فِي الْمَطْبَخِ» (همان: ۳۴).

لذا در این داستان مشاهده می‌شود که نیاز به آزادی در شخصیت‌های داستان ارضا می‌شود و آن‌ها به جز در برخی موارد، می‌توانند بدون وجود کنترل بیرونی و سلطه‌گرایانه از جانب اشخاصی دیگر، با استقلال و آزادی عمل، رفتارهایی متناسب با این نیاز خود انتخاب نمایند. به اعتقاد گلسر «نیاز به آزادی برای انسان یک نیاز ضروری محسوب می‌شود و دلیل آن هم این است که بعضی از مردم خود را در معرض خطر قرار می‌دهند و گاهی در راه رسیدن به آزادی، زندگی خود را قربانی می‌سازند» (بلان، ۲۰۱۵: ۴۵۲). موضوعی که گاهی در برخی از داستان‌ها نیز به وقوع می‌پیوندد و شخصیت‌های اصلی و قهرمان داستان در رویارویی با قدرتی بالاتر و سلطه‌ی شخصیت‌های منفی، رفتارهایی همسو با نیاز خود به آزادی انتخاب کرده و در بیشتر مواقع جانشان را به خطر می‌اندازند تا بدین طریق آزادی سلب شده را برای خود، وطن و مردم سرزمینشان به ارمغان بیاورند.

نیاز به تفریح

گلسر در نظریه‌ی خود پنجمین نیاز اساسی برای انسان را نیاز به تفریح و شادی معرفی می‌نماید. او معتقد است که «نیاز به تفریح و نشاط در ژن‌های ما جای گرفته و بهترین نشانه‌ی تفریح و نشاط نیز خنده است» (گلسر، ۱۳۹۳: ۹۲). همچنین این غریزه‌ی ذاتی است که «به رفتار ما انرژی می‌بخشد تا به دنبال «رهایی از همه‌ی چیزها» باشیم، به سراغ سرگرمی‌ها برویم، به باشگاه برویم و در جستجوی فعالیت‌های رضایت‌بخش دیگر باشیم» (ووبل‌دینگ، ۱۳۹۹: ۲۶). لذا تمامی هزینه‌ها و فعالیت‌هایی که افراد برای ایجاد نشاط و تفریح انجام می‌دهند، در راستای پاسخ‌گویی به این نیاز درونی معنا می‌یابد.

در متن داستان حاضر، تفریح به معنای بازی کردن و سرگرمی خاصی داشتن مطرح نیست، بلکه مصداق‌هایی از نیاز به تفریح در شخصیت‌های داستان را می‌توان در موارد زیر مشاهده کرد:

آوازخوانی و نوازندگی مرد فقیر بانی در قصر پادشاه را می‌توان یکی از رفتارهایی دانست که او در راستای ارضای نیازش به تفریح انتخاب کرده و با این کارش هم خودش لذت می‌برد و هم باعث خوشحالی پادشاه می‌گردد:

«وَأَخَذَ يَلْعَبُ بِمِرْمَارِهِ تَارَةً، وَيُغَنِّي تَارَةً أُخْرَى، مُدَّةً لَيْسَتْ بِالْقَصِيرَةِ، وَالْمَلِكُ مَسْرُورٌ بِمَنْظَرِهِ ... فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ: لَقَدْ أَحْسَنْتَ الزَّمْرَ، وَأَحْسَنْتَ الْغِنَاءَ. وَكَانَ غِنَاؤُكَ جَمِيلاً، وَصَوْتُكَ عَذْباً. فَسَرَّ الْمَوْسِيقِيُّ السَّائِلُ (الشَّحَاذُ) سُوراً كَثِيراً» (الإبراشي، د.ت: ۱۰).

لذت بردن شاهزاده خانم از یادگیری امور زندگی و کار کردن و سودآوری‌اش در تجارت نیز یکی دیگر از مصداق‌های رفتار شادی‌آور در پیرنگ داستان محسوب می‌شود که بخشی از نیاز به تفریح را در او برآورده می‌سازد. گلسر در نظریه‌ی انتخاب بیان می‌کند که «تفریح نوعی پاداش ژنتیکی است که در ازای یاد گرفتن و آموختن دریافت می‌کنیم» (صاحبی، ۱۳۹۲: ۴۲). مسئله‌ای که در رفتارهای شاهزاده خانم نیز کاملاً به چشم می‌آید.

«وَسَاعَدَهَا حَتَّى كُنَسَتْ الْحَجَرَ وَنَظَفَتْهَا وَرَتَّبَتْ حُجْرَةَ النَّوْمِ، وَأَعَدَّتِ الْفُطُورَ عَلَى مِنْصَدَةٍ صَغِيرَةٍ وَتَنَاوَلَا الطَّعَامَ مَعًا، ثُمَّ أَخَذَتْ الْأَوَانِي إِلَى الْمَطْبَخِ، وَلَمْ تَعْرِفْ كَيْفَ تَغْسِلُهَا، وَسَاعَدَهَا فِي غَسْلِهَا وَتَجْفِيفِهَا» (الإبراشي، د.ت: ۲۳).

«وَفِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ، اشْتَرَى لَهَا زَوْجُهَا مِقْدَاراً كَبِيراً مِنَ الْبِضَاعَةِ الصِّينِيَّةِ وَالزُّجَاجِيَّةِ، فَاتَّخَذَتْ لَهَا رُكْنًا جَدِيداً فِي السُّوقِ وَوَضَعَتْ فِيهِ بِضَاعَتَهَا الْجَدِيدَةَ، وَهِيَ فَرِحَةٌ بِهَا، وَجَلَسَتْ لِتَبِيعَ وَتَتَجَرَ كَعَادَتِهَا يَوْمَ السُّوقِ ...» (همان: ۳۱-۳۰).

او معتقد است که «هر کس دنیا را به شیوه‌ی متفاوتی ادراک می‌کند. سه سطح ادراک وجود دارد، مثبت (لذت-بخش)، منفی (دردناک) و خنثی (هیچ یک از موارد فوق). بخش عمده‌ی شادکامی ما به انتخاب‌مان در نحوه‌ی دیدن دنیای اطرافمان در هر زمانی وابسته است» (گلسر، ۱۴۰۱: ۲۲). لذا در این داستان نیز مشاهده می‌شود که شاهزاده خانم بعد از ازدواج با مرد فقیر، نوع نگاهش به زندگی را تغییر می‌دهد و به کار و امور زندگی با دیدی مثبت می‌نگرد و همین باعث می‌شود که از زندگی و سختی‌های آن لذت ببرد.

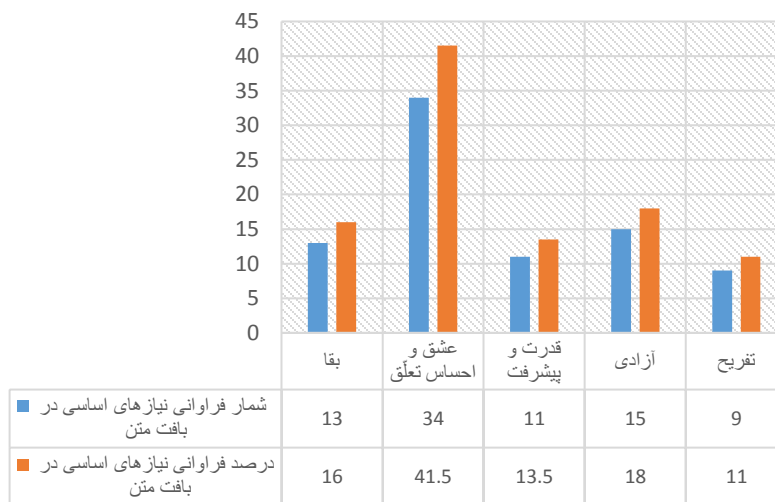
برگزاری جشن عروسی از دیگر رفتارهای شادی‌آور است که بخشی از نیاز به تفریح در افراد را تأمین می‌کند. این مراسمات می‌تواند منبعی انرژی‌بخش برای فعالیت در طول زندگی انسان به حساب آید. این رفتار مسئولانه در راستای رفع نیاز درونی به تفریح، در قسمت‌هایی از این داستان نیز مشاهده می‌شود که در آن شخصیت‌های اصلی و فرعی داستان، بخشی از نیاز خود به تفریح را بدین صورت برطرف می‌نمایند:

«وَاحْتَفَلَتْ أُسْرَتُهَا وَأُسْرَةُ زَوْجِهَا الْمَلِكِ بِزَوَاجِهِمَا اخْتِفَالًا يَلِيقُ بِهِمَا. وَهَنَاهُمَا الْجَمِيعُ تَهْنِئَةً صَادِقَةً. وَتَقَبَّلَ الزَّوْجَانِ التَّهْنِائَ بِالشُّكْرِ وَالسُّرُورِ. وَكَانَتْ الْوُجُوهُ كُلُّهَا فَرِحَةً صَاحِكَةً مُسْتَبْشِرَةً» (الإبراشي، د.ت: ۴۳).

داستان به عنوان یکی از ابزارهای تفریح و شادی کودکان به حساب می‌آید و آن‌ها در کنار لذت بردن از حوادث داستان، سعی می‌کنند تا رفتارهای شخصیت‌های داستانی را دنبال کرده و انتخاب‌های خود را بر اساس نوع رفتار آن‌ها پی‌ریزی نمایند. در داستان حاضر، نویسنده به نیاز کودکان به تفریح و شادی کمتر توجه کرده و این نیاز در سایه‌ی دیگر نیازها کمرنگ نشان داده شده است. لذا شخصیت‌های داستانی به دلیل غلبه‌ی نیاز به عشق در آن‌ها کمتر به تفریح و شادی توجه داشته‌اند و این مورد می‌تواند یکی از نقاط ضعف داستان مذکور به شمار آید.

نمودار زیر، بیانگر شمار و درصد فراوانی مصادیق نیازهای اساسی نظریه‌ی انتخاب در متن داستان «الملک عادل» است. این میانگین بر اساس تعداد جمله‌های پرداخته شده برای هر یک از نیازها در صفحات داستان به دست آمده است.

شمار و درصد فراوانی نیازهای اساسی در داستان الملك عادل

واقعیت‌پذیری

یکی دیگر از مفاهیم اصلی به کار رفته در نظریه انتخاب، مفهوم واقعیت و واقعیت‌پذیری است. «واقعیت به طور کلی به عنوان توانایی و گرایش به پذیرش پیامدهای منطقی و طبیعی رفتار خود تعریف می‌شود. زمانی که ما از پیامدهای رفتار و تصمیماتمان سرباز می‌زنیم، در عمل واقعیت را انکار می‌کنیم و مستعد آنیم که از روی مسئولیت‌گریزی عمل نماییم» (صاحبی، ۱۳۹۲: ۷۹). از این رو، گلستر نیز اعتقاد دارد که هر فرد باید با یک نگاهی واقع‌بینانه دست به انتخاب رفتارهایش زده و مسئولیت آن را بر عهده بگیرد. نتیجه‌ی این کار باعث می‌شود تا فرد در انتخاب رفتارهایش دقت کرده و در کنار خواسته‌های خود به نیازهای دیگران هم احترام بگذارد.

در داستان مورد تحلیل، دو طیف مختلف از شخصیت‌های داستانی وجود دارند. در یک سمت، دختر پادشاه قرار دارد که به عنوان شخصیت اصلی داستان، دارای شخصیتی پویاست. این شخصیت، مدام در داستان، دستخوش تغییر و تحول می‌شود و در نهایت، بخشی از شخصیت او که مربوط به باورها و دیدگاهش نسبت به مسائل گوناگون است، دگرگون می‌گردد (میرصادقی، ۱۳۹۴: ۱۳۴). او قبل از ازدواج با مرد فقیر، به دلیل ایجاد دنیای مطلوب و متفاوت با دیگران در ذهنش، ارضای نیازهایش غیرواقع‌بینانه و رفتارهایش نیز در تعامل با دیگران ناهنجار است. وی به دلیل تنبلی، تکبر و غرور و رؤیاپردازی، همواره در پی آن است تا واقعیت‌های زندگی را

انکار کرده و هر یک از خواستگارهایش را به بهانه‌ای رد کند؛ لذا واقعیت‌گریزی او مانع از ایجاد ارتباط عاطفی با دیگران و حتی پدرش می‌شود:

«كَانَتْ مُتَكَبِّرَةً، مَغْشُوشَةً فِي نَفْسِهَا، لَا يُعْجِبُهَا أَحَدٌ، وَلَا تَحْتَرِمُ غَيْرَهَا، وَلَا تُحَافِظُ عَلَى شُعُورِ إِنْسَانٍ ... تَضْحَكُ مِنْ كُلِّ مَنْ يَخْطُبُهَا، وَتَهْزَأُ بِهِ، وَتُسَمِّيهِ اسْمًا مِنَ الْأَسْمَاءِ الْمُضْحِكَةِ» (الإبراشي، د.ت: ۴-۳).

در واقع شاهزاده خانم در دنیای ذهنی‌اش برای خود یک‌سری فانتزی‌هایی ایجاد کرده بود که با آن به دنبال مرد ایده‌آل زندگی‌اش می‌گشت. موضوعی که باعث می‌شد تا از دنیای واقعی، بسیار فاصله بگیرد. به عقیده‌ی گلاسر، یک فرد نرمال فردی است که به دور از خیال‌پردازی و تخیل، واقعیت‌های زندگی‌اش را می‌پذیرد و در زمان حال زندگی می‌کند. به خاطر اینکه سیر در گذشته یا آینده و انکار واقعیت‌های موجود، سبب آشفتگی در رفتار فرد می‌شود (نادیه و عماد الدین، ۲۰۲۳: ۵۳۷). لذا مشاهده می‌شود که شاهزاده خانم نیز بعد از ازدواج با مرد فقیر و مواجه شدن با واقعیت‌ها و مشکلات زندگی، کمی از دنیای خیالی و خودساخته‌اش فاصله گرفته و واقعیت‌پذیر می‌شود و رفتارهایش را هم متناسب با نیازهایش انتخاب می‌نماید. از این‌رو گذشته‌ی خود را یادآوری کرده و یکی از عوامل واقعیت‌گریزی‌اش را تن‌پروری و تربیت نادرست خود می‌داند:

«وَلَكِنِّي عِشْتُ طُولَ حَيَاتِي مُدَلَّلَةً، أَطْلُبُ مَا أَشَاءُ، وَأَفْعَلُ مَا أُرِيدُ، وَأَنْقُذُ مَنْ أُرِيدُ. وَقَدْ اعْتَدْتُ أَلَّا يُرَدَّ لِي طَلَبٌ، وَلَا تُرْفَضَ لِي رَغْبَةٌ. وَكَانَ هَذَا كُلُّهُ خَطَأً فِي تَرْبِيَّتِي الْأُولَى مُنْذُ صِغَرِي ... وَمَا كُنْتُ أَظُنُّ فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ أَنَّ أَتَزَوَّجَ سَائِلًا، مُمَرِّقَ الْمَلَائِسِ» (الإبراشي، د.ت: ۱۶-۱۵).

«وَأُعْطِيتُ الْفُرْصَةَ فِي اخْتِيَارِ زَوْجِي، فَلَمْ أَحْسِنِ الْاِخْتِيَارَ» (همان: ۱۹).

گلاسر در نظریه‌اش بر این نکته تأکید دارد که «مسلم است که (رویدادهای) گذشته‌ی فرد در حالت فعلی او تأثیر دارد و در واقع او ساخته و پرداخته‌ی گذشته‌ی خویش است، اما گذشته را نمی‌توان تغییر داد و فقط زمان حال قابل تغییر است» (گلاسر، ۱۳۹۱: ۱۱۱). بنابراین فرد باید با شناخت گذشته‌ی خود و درک درست واقعیت‌های موجود، رفتارهایش را انتخاب نماید. موضوعی که در شخصیت شاهزاده خانم نیز پس از رویارویی با واقعیت‌های کنونی، به وضوح دیده می‌شود. جایی که وی از گذشته‌ی خود درس گرفته و با اعتماد به نفس و عزمی راسخ، تصمیم به یادگیری کارهای روزمره‌ی خانه می‌کند:

«وَقَالَتْ لَهُ: إِنِّي لَا أَعْرِفُ شَيْئًا مِنْ هَذَا كُلِّهِ؛ لِأَنِّي لَمْ أَعْتَدْ هَذَا النَّوعَ مِنَ الْعَمَلِ، وَكَانَ عِنْدِي كَثِيرٌ مِنَ الْحَدَمِ وَالْوَصِيفَاتِ لِخِدْمَتِي، وَلَمْ أَتَعَوَّدِ الْإِعْتِمَادَ عَلَى نَفْسِي، وَإِنِّي أُحِسُّ الْآنَ بِأَنَّ هَذَا خَطَأٌ، وَكَانَ مِنَ الْوَاجِبِ أَنْ أَعْتَادَ الْإِعْتِمَادَ عَلَى النَّفْسِ، وَالْقِيَامَ بِكُلِّ عَمَلٍ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْمَنْزِلُ» (الإبراشي، د.ت: ۲۳-۲۲).

به این ترتیب، شاهزاده خانم با حذف تصاویر ذخیره شده از گذشته در ذهنش، تصاویر جدیدی را بر اساس واقعیت‌های موجود، در دنیای مطلوبش برای خود ترسیم و ذخیره می‌سازد:

«نَدِمْتُ عَلَى مَا فَعَلْتُ فِي الْمَاضِي، وَتَذَكَّرْتُ أَنَّ تَكْبُرَهَا كَانَ سَبَبًا فِي سُوءِ بَخْتِهَا. وَأَخَذْتُ تَذَكُّرُ فِي نَفْسِهَا تَصَرُّفَاتِهَا الْمَاضِيَّةَ، وَتَوَبَّخْتُ نَفْسَهَا عَلَى مَا حَدَّثَ مِنْهَا» (همان: ۳۶).

در سمت دیگر داستان، شخصیت‌هایی مثل پادشاه و مرد فقیر وجود دارند که به عنوان شخصیت‌های فرعی و ایستا، تا آخر داستان دچار تغییرات اندکی می‌شوند و همواره سعی دارند تا از ابتدا رفتارهایشان را واقع‌بینانه انتخاب کرده و برای رفع نیازهای اساسی خود، واقعیت‌های موجود را مد نظر قرار دهند.

مسئولیت‌پذیری

یکی دیگر از مؤلفه‌های اصلی نظریه‌ی انتخاب، مسئولیت‌پذیری در انتخاب رفتارها است. «مسئولیت‌پذیری، یعنی توانایی مواجه شدن با نیازهای فردی، به شکلی که برای برآورده ساختن نیازهای خود، به نیازهای دیگران تعدی نکنیم یا نیازهای خود را با هزینه‌های دیگران برآورده نسازیم» (صاحبی و سلطانی‌فر، ۱۳۹۳: ۵۳). لذا به عقیده‌ی ی‌گلر، افراد باید در مواجهه با نیازهای خودشان و همچنین جامعه‌ی خود، مسئولیت‌پذیر باشند و نه مسئولیت‌گریز؛ چرا که مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی باعث می‌شود تا فرد در کنار ارضای نیازهایش، نسبت به دیگران نیز حس همدردی، همیاری و دلسوزی داشته باشد و به نیازهای آن‌ها تعدی نکند، ولی یک فرد مسئولیت‌گریز رفتارهای مخربی نسبت به دیگران در پیش می‌گیرد و در واقع نیازهای خود را با هزینه‌های دیگران برآورده می‌سازد.

در داستان مورد اشاره، شاهزاده خانم بعد از ازدواج با مرد فقیر و در تعامل با محیط اطراف و مشکلات زندگی و همچنین چشیدن طعم فقر و محرومیت، درمی‌یابد که جز او فرد دیگری مسئول رفع مشکلات و کارهای روزمره‌ی زندگی نیست. بنابراین به تدریج، توانایی مواجه شدن با نیازهای فردی‌اش را به دست می‌آورد و تلاش می‌کند تا با جنب‌وجوش داشتن و یادگیری کارهای دستی، خود را به عنوان انسانی ارزشمند و مفید نشان دهد:

«وَبَدَأَتْ بِالْفِعْلِ تَقْطَعُ الْعِيدَانَ، وَتَصْنَعُ مِنْهَا سَلَّةً، فَجَرَحَتْ أَصَابِعَهَا وَخُدِشَتْ ... ثُمَّ جَلَسَتْ، وَحَاوَلَتْ أَنْ تَغْزِلَ كَمَا عَلَّمَهَا، وَلَكِنَّ الْخُيُوطَ جَرَحَتْ أَصَابِعَهَا الرَّقِيقَةَ حَتَّى خَرَجَ مِنْهَا الدَّمُ...» (الإبراشي، د.ت: ۲۶-۲۴).

گلر اعتقاد دارد که یک انسان مسئولیت‌پذیر رفتاری از خود نشان می‌دهد که به او احساس ارزشمندی می‌دهد و حس می‌کند برای دیگران، انسان ارزشمندی است. او برای رسیدن به این احساس تلاش می‌کند و می‌تواند در جای خود محرومیت و ناکامی را نیز تحمل نماید. (گلر، ۱۳۹۱: ۷۶). لذا در شخصیت شاهزاده خانم نیز این احساس ارزشمندی و تلاش برای رسیدن به آن کاملاً نمایان است.

گلسر در نظریه‌ی انتخاب تأکید دارد که «فرآیند واقعیت‌درمانی شامل دو بخش مهم است: نخست فراهم نمودن محیط و شرایطی که فرد احساس امنیت، اعتماد و احترام نماید. دوم، استفاده از راه‌کارهای مختلف که به تغییر منتهی می‌شوند» (همان: ۳۸۹). لذا ما می‌بینیم که در این داستان، مرد فقیر، با ایفای نقش همسری مهربان و دلسوز همانند یک مشاور کاردان، با گفتگو و انتخاب رفتارهایی مناسب، زمینه‌ی مسئولیت‌پذیری شاهزاده خانم را فراهم می‌نماید:

«يَجِبُ أَنْ تَسْتَعِدِّي مِنَ الْآنَ لِتَخْدُمِي نَفْسَكَ بِنَفْسِكَ، وَتَقُومِي بِعَمَلِ كُلِّ مَا تَحْتَاجِينَ إِلَيْهِ، وَتَعِيشِي كَمَا يَعِيشُ الْفُقَرَاءُ» (الإبراشي، د.ت: ۲۱).

او که در اصل همان پادشاه عادل بود، در آخر داستان بعد از شناساندن و معرفی خود به دختر پادشاه، دلیل همه‌ی کارها و رفتارهای خود را به شاهزاده خانم توضیح داده و به او بیان می‌کند که وی (دختر پادشاه) بعد از همه‌ی این کارها و رفتارها، به یک فرد مسئولیت‌پذیر و واقع‌بین تبدیل شده است.

«وَالْآنَ قَدْ ثَبَّتْ، وَنَدِمْتُ عَلَى مَا فَعَلْتُ، وَتَعَوَّدْتُ الْإِعْتِمَادَ عَلَى النَّفْسِ، وَالرَّغْبَةَ فِي الْعَمَلِ، وَتَدَبَّرْتُ شُؤْنَ الْبَيْتِ، وَأَصْبَحْتُ تُحَسِّنِينَ مُعَامَلَةَ النَّاسِ، وَتُفَكِّرِينَ فِي شُعُورِهِمْ، وَصِرْتُ مَثَلًا عَالِيًا لِلْفَنَاءَةِ وَالرِّضَا وَالتَّوَّاضُعِ وَالطَّاعَةِ وَالصَّبْرِ وَذَهَبَتْ سَيِّئَاتُكَ وَحَسَنْتُ تَصَرُّفَاتُكَ، وَأَنْتَهَى الْمَاضِي بِمَا فِيهِ» (همان: ۴۲).

در آخر می‌توان به این مورد هم اشاره کرد که داستان مذکور به دلیل ارائه‌ی تصاویر گوناگونی از رفتارهای شخصیت‌ها و نتایج آن، به خوبی به گروه کودک و نوجوان می‌آموزد که انتخاب رفتارهای شایسته می‌تواند سرانجام خوبی برای آن‌ها داشته باشد و در مقابل انتخاب رفتارهای ناهنجار و واقعیت‌گریز، به مسیرهایی منتهی می‌شود که با شکست و ناکامی همراه است. گلسر نیز این نکته را تأکید می‌کند که باید «برای کمک به کودکان، به آن‌ها تفهیم کنیم که برای ارضای حوایج خود و انجام رفتار مناسب در جهت کسب هویت موفق، مسؤول هستند. دیگری نمی‌تواند این مهم را برای آن‌ها انجام دهد» (گلسر، ۱۳۷۳: ۲۵). موضوعی که نویسنده‌ی داستان مذکور نیز با صحنه‌پردازی‌های گوناگون در جهت تحقق آن تلاش می‌کند.

نتیجه‌گیری

با بررسی داستان «الملک عادل» بر پایه‌ی نظریه‌ی انتخاب و یلیام گلسر نتایج زیر به دست می‌آید:

پیرنگ داستان مذکور، بر بستری از گفتگوها و رفتارهایی شکل گرفته است که منشأ اصلی بروز آن‌ها، تلاش برای برآورده‌سازی «نیاز به عشق و احساس تعلق» است. از این رو در متن داستان، تلاش برای ارضای نیاز به

عشق و احساس تعلق، بیش از سایر نیازها مورد توجه بوده است و پس از آن به ترتیب، نیاز به آزادی، نیاز به بقا، نیاز به قدرت و پیشرفت و نیاز به تفریح از بیشترین بسامد فراوانی برخوردار است.

در این داستان، شاهزاده خانم به عنوان شخصیت اصلی داستان برجسته‌ترین نقش را ایفا می‌کند. رفتارهای انتخابی وی ابتدا غیر مسئولانه و بر پایه‌ی واقعیت‌گریزی است که از نیاز درونی او به آزادی نشأت می‌گیرد. او پس از مدتی و در تعامل با محیط اطراف و پذیرش واقعیت‌های موجود، انتخاب رفتارهایش را تعدیل کرده و متناسب با نیازهایش به ویژه نیازش به بقا، رفتارهای معقولانه‌ای را انتخاب می‌نماید که با مسئولیت‌پذیری همراه است. شخصیت‌های فرعی داستان یعنی پدر شاهزاده خانم و مرد فقیر (پاشا عادل) نیز در سراسر داستان، همواره رفتارهایشان را همسو با واقعیت‌های موجود و نیازهای درونی‌شان انتخاب می‌نمایند و مسئولیت این رفتارها را بر عهده می‌گیرند. پادشاه در بخشی از داستان از جنبه‌ی منفی قدرت که نشانگر روانشناسی کنترل بیرونی است، استفاده کرده و برای تغییر و اصلاح رفتارهای دخترش تلاش می‌کند. رفتارهای مرد فقیر در تعامل با شاهزاده خانم نیز به دلیل غلبه‌ی نیاز به عشق در او، همسو با این نیاز شکل گرفته و او با مسئولیت‌پذیری و ویژه، انتخاب رفتارهایش را با این نیازش هماهنگ می‌سازد. در اصل رفتارهای وی را می‌توان با مؤلفه‌های نظریه‌ی انتخاب که همان روانشناسی کنترل درونی است، متناسب دانست. به دلیل اینکه او همانند مشاوره‌ی کاردان، با تحمل و بردباری با رفتارهای همسرش برخورد کرده و حمایتگر و مشوق وی در زندگی می‌شود و سرانجام او را در تغییر افکار و تعدیل رفتارهای انتخابی‌اش یاری می‌رساند.

درون‌مایه‌ی داستان، بیشتر بر مسئولیت‌پذیری تأکید دارد. لذا این داستان می‌تواند به خوبی در تبیین مفهوم مسئولیت‌پذیری از دیدگاه تئوری انتخاب مؤثر واقع شود. نویسنده با فضاسازی مناسب و پیرنگی مستحکم و به روش غیرمستقیم توانسته است تا به خوبی، توجه مخاطب کودک و نوجوان را به درون‌مایه‌ی اصلی داستان که پذیرش واقعیت‌ها و مسئولیت‌های فردی و اجتماعی در زندگی است، جلب نماید. لذا این داستان به خوبی به مخاطب کودک و نوجوان می‌آموزد که مغروریت و تکبر، رؤیاپردازی، نپذیرفتن پند و اندرز بزرگ‌ترها، تنبلی و تن‌پروری که نوعی مسئولیت‌گریزی به حساب می‌آید، می‌تواند باعث شکست انسان و از دست رفتن فرصت‌ها شود. بنابراین فرد باید در راستای برطرف کردن نیازهایش همه‌ی جوانب را سنجیده و با واقعیت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری، انتخاب‌ها و رفتارهای عاقلانه‌ای داشته باشد.

پی‌نوشت‌ها

- ¹. Choice Theory
- ². William Glasser
- ³. Mohammad Atiyah al-Ibrashi
- ⁴. Righteous King

منابع و مأخذ

- الإبراشي، محمد عطية (د.ت)، الملك عادل، المكتبة الخضراء للأطفال ۹، الطبعة الثالثة عشرة، القاهرة: دار المعارف.
- افغانپور کرباسکی، منا (۱۳۹۹)، «فانتزی در داستان‌های کودکانه‌ی محمد عطية الإبراشي»، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی زبان و ادبیات عربی، دانشگاه زابل: دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی.
- باک، نانسی (۱۴۰۰)، راهنمای روان‌شناسی تئوری انتخاب برای فرزندپروری: هنر پرورش فرزندان فوق‌العاده، ترجمه‌ی ابودر گل‌ورز، تهران: کتاب ارجمند.
- برزان، جابر أحمد (۲۰۱۶)، الإرشاد والتوجيه النفسي، الأردن-عمان: الجنادرية للنشر والتوزيع.
- برلین، آیزایا (۱۳۹۰)، آزادی و خیانت به آزادی، ترجمه‌ی عزت‌الله فولادوند، چاپ سوم، تهران: نشر ماهی.
- بلان، کمال یوسف (۲۰۱۵)، نظریات الإرشاد والعلاج النفسي، عمان: دار الإحصار العلمي للنشر والتوزيع.
- الجبوري، جمال طلب صحن عبدالله (۲۰۱۰)، «أثر برنامج إرشادي بأسلوب العلاج الواقعي لرفع مستوى الأحكام الخلقية لدى طلاب المرحلة الإعدادية»، أطروحة قدمت إلى مجلس جامعة سانت كليمنتس وهي جزء من متطلبات نيل درجة الدكتوراه في فلسفة التربية/ الإرشاد النفسي والتوجيه التربوي، بغداد.
- الحارثي، سامي سعود عواض وصالح يحيى الغامدي (۲۰۲۵)، «نظرية العلاج بالواقع لويليام جلاسر: مقارنة علاجية مبتكرة»، المجلة العربية للقياس والتقويم، المجلد (۶)، العدد (۱۱)، صص ۹-۱.
- خفاجه، مي السيد عبدالشافعي (۲۰۲۰)، «فعالية برنامج قائم على فنيات العلاج بالواقع لخفض التلکؤ الأكاديمي وتنمية الثقة بالنفس لدي الأطفال المعاقين سمعياً»، المجلة المصرية للدراسات النفسية، المجلد (۳۰)، العدد (۱۰۹)، صص ۴۰۶-۳۴۳.
- شفيع آبادی، عبدالله (۱۳۹۰)، نظريه‌های مشاوره و روان‌درمانی، چاپ نوزدهم، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- صاحبی، علی (۱۳۹۲)، ویلیام گلسر: بنیانگذار تئوری انتخاب و واقعیت درمانی، تهران: نشر دانژه.
- صاحبی، علی و عاطفه سلطانی‌فر (۱۳۹۳)، دعوت به مسئولیت‌پذیری (فرآیند گام به گام واقعیت‌درمانی)، چاپ دوم، تهران: سایه سخن.
- عبدالفتاح، إسماعيل (۲۰۰۰)، أدب الأطفال في العالم المعاصر، القاهرة: مكتبة الدار العربية للكتاب.
- علي، ناسو صالح سعيد وحسين وليد حسين عباس (۲۰۱۵)، الإرشاد النفسي: الاتجاه المعاصر لإدارة السلوك الإنساني، عمان: دار غيداء للنشر والتوزيع.

فتوحی رودمعهنی، محمود (۱۳۸۵)، *بلاغت تصویر*، تهران: سخن.

گلسر، کارلین (۱۴۰۱)، *راهنمای روان‌شناسی تئوری انتخاب برای شادکامی: چگونه خودتان را خوشحال کنید*، ترجمه‌ی ابوذر گل‌ورز، تهران: کتاب ارجمند.

گلسر، ویلیام (۱۳۷۳)، *مدارس بدون شکست*، ترجمه‌ی ساده حمزه، تهران: انتشارات رشد.

..... (۱۳۹۱)، *واقعیت‌درمانی*، ترجمه‌ی علی صاحبی، تهران: سایه سخن.

..... (۱۳۹۲)، *چارت تئوری انتخاب*، ترجمه‌ی علی صاحبی، تهران: سایه سخن.

..... (۱۳۹۳)، *تئوری انتخاب: درآمدی بر روانشناسی امید*، ترجمه‌ی علی صاحبی، چاپ چهارم، تهران: سایه سخن.

..... (۱۳۹۹)، *تئوری انتخاب*، ترجمه‌ی زهرا آلوشی، تهران: انتشارات آلوس.

گلسر، ویلیام و کارلین گلسر (۱۳۹۳)، *با من این‌گونه سخن بگویید: زبان نظریه‌ی انتخاب*، ترجمه‌ی علی صاحبی، چاپ چهارم، گرگان: رشد فرهنگ.

لئون، برایان (۱۴۰۱)، الف- *راهنمای روان‌شناسی تئوری انتخاب برای استرس: روش‌های مدیریت استرس در زندگی‌تان*، ترجمه‌ی ابوذر گل‌ورز، تهران: کتاب ارجمند.

..... (۱۴۰۱)، ب- *راهنمای روان‌شناسی تئوری انتخاب برای مدیریت خشم: شیوه‌های مدیریت خشمگینی در زندگی*، ترجمه‌ی ابوذر گل‌ورز، تهران: کتاب ارجمند.

میرصادقی، جمال (۱۳۹۴)، *عناصر داستان*، چاپ نهم، تهران: نشر سخن.

نادیه، بومجان ومهمل عماد الدین (۲۰۲۳)، «الإرشاد والعلاج النفسي الواقعي وتطبيقاته التربوية في الأسرة والمدرسة»، *مجلة العلوم الانسانية والاجتماعية*، المجلد (۹)، العدد (۱)، صص ۵۳-۵۳۴.

نصر حجازی، سناء (۲۰۱۳)، *علم النفس الاكلينيكي للأطفال*، الطبعة الثانية، عمان: دار المسيرة للنشر والتوزيع.

نیکوبخت، ناصر و سمیه رضایی (۱۴۰۰)، «تحلیل روان‌شناختی «نیاز به قدرت» در داستان‌های برگزیده‌ی کودکان (بر اساس نظریه‌ی انتخاب ویلیام گلاسر)»، *فصلنامه‌ی پژوهش در آموزش زبان و ادبیات فارسی*، ۲ (۴)، صص ۲۱-۱.

ووبولدینگ، رابرت ای (۱۳۹۹)، *راهنمای روان‌شناسی تئوری انتخاب برای افسردگی: خلقتان را بالا ببرید*، ترجمه‌ی ابوذر گل‌ورز، تهران: کتاب ارجمند.

التحليل النفسي لعنصر الشخصية في قصة «الملك عادل» على أساس نظرية الاختيار لفيليم جلاس

سجاد صدقي^۱

عبدالأحد غیبی^۲

مهین حاجی زاده^۳

المُلَخَّص

نظرية الاختيار تُعدّ أحد المنظورات النفسية الحديثة التي تُؤكّد على الضبط الداخلي، وتتخذ من الواقعية وتحمل المسؤولية معياراً أساسياً لها، كما تُعدّ سلوكيات الفرد نابعة من خمس حاجاتٍ أساسية كامنّة فيه وهي: الحاجة إلى البقاء، والحاجة إلى الحبّ والانتماء، والحاجة إلى القوة والإنجاز، والحاجة إلى الحرية، والحاجة إلى الترفيه والمرح. تحاول هذه الدراسة بمنهج وصفي تحليلي واستناداً إلى نظرية الاختيار، إلى تحليل كيفية سلوك الشخصيات في إشباع حاجاتها الجوهرية وتبيين مدى تكرار كلّ من هذه الحاجات في نصّ قصة «الملك عادل» لمحمد عطية الإبراشي، مع عرض النتائج من خلال عرضها في الرسوم البيانية. وتُظهر نتائج الدراسة أنّ الحاجة إلى الحبّ والانتماء هي أبرز الحاجات ظهوراً في سلوك الشخصيات داخل القصة، تليها على التوالي: الحاجة إلى الحرية، ثم الحاجة إلى البقاء، والحاجة إلى القوة والإنجاز، وأخيراً الحاجة إلى الترفيه، وهي الأقلّ تكراراً. كما تبين أنّ السلوكيات الاختيارية للشخصية الرئيسة تبدأ غير واقعية ومشحونة بالتهرب من المسؤولية، لكنها ما لبثت أن تتعدّل بفعل التفاعل مع معطيات الواقع المحيط، لتغدو أكثر واقعية واقتراً بتحمل المسؤولية. أمّا سلوكيات الشخصيات الثانوية في القصة فتبقى على الدوام سلوكياتٍ مسؤولة ومنسجمة مع الواقع القائم.

الكلمات الدلّيلية: قصص الأطفال، نظرية الاختيار، فيليم جلاس، الملك عادل.

^۱ طالب دكتوراه في قسم اللغة العربية وآدابها، بجامعة الشهيد مدني بأذربيجان، تبريز، إيران

^۲ أستاذ في قسم اللغة العربية وآدابها بجامعة الشهيد مدني بأذربيجان، تبريز، إيران

^۳ أستاذة في قسم اللغة العربية وآدابها بجامعة الشهيد مدني بأذربيجان، تبريز، إيران